

**CIHM
Microfiche
Series
(Monographs)**

**ICMH
Collection de
microfiches
(monographies)**

Canadian Institute for Historical Microreproductions / Institut canadien de microreproductions historiques

© 1996

The copy filmed here has been reproduced thanks to the generosity of:

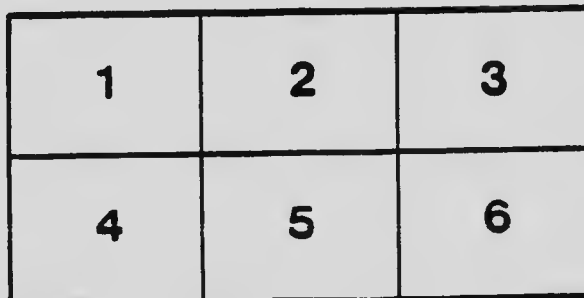
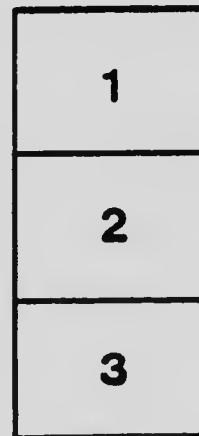
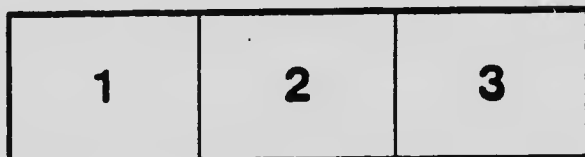
National Library of Canada

The images appearing here are the best quality possible considering the condition and legibility of the original copy and in keeping with the filming contract specifications.

Original copies in printed paper covers are filmed beginning with the front cover and ending on the last page with a printed or illustrated impression, or the back cover when appropriate. All other original copies are filmed beginning on the first page with a printed or illustrated impression, and ending on the last page with a printed or illustrated impression.

The last recorded frame on each microfiche shall contain the symbol \rightarrow (meaning "CONTINUED"), or the symbol ∇ (meaning "END"), whichever applies.

Maps, plates, charts, etc., may be filmed at different reduction ratios. Those too large to be entirely included in one exposure are filmed beginning in the upper left hand corner, left to right and top to bottom, as many frames as required. The following diagrams illustrate the method:

L'exemplaire filmé fut reproduit grâce à la générosité de:

Bibliothèque nationale du Canada

Les images suivantes ont été reproduites avec le plus grand soin, compte tenu de la condition et de la netteté de l'exemplaire filmé, et en conformité avec les conditions du contrat de filmage.

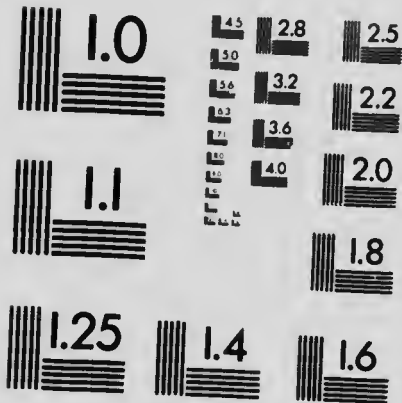
Les exemplaires originaux dont la couverture en papier est imprimée sont filmés en commençant par le premier plat et en terminant soit par la dernière page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration, soit par le second plat, selon le cas. Tous les autres exemplaires originaux sont filmés en commençant par la première page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration et en terminant par la dernière page qui comporte une telle empreinte.

Un des symboles suivants apparaîtra sur la dernière image de chaque microfiche, selon le cas: le symbole \rightarrow signifie "A SUIVRE", le symbole ∇ signifie "FIN".

Les cartes, planches, tableaux, etc., peuvent être filmés à des taux de réduction différents. Lorsque le document est trop grand pour être reproduit en un seul cliché, il est filmé à partir de l'angle supérieur gauche, de gauche à droite, et de haut en bas, en prenant le nombre d'images nécessaire. Les diagrammes suivants illustrent la méthode.

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART

(ANSI and ISO TEST CHART No. 2)

APPLIED IMAGE Inc

1653 East Main Street
Rochester, New York 14609 USA
(716) 482 - 0300 - Phone
(716) 288 - 989 - Fax

Мих. Василенко і Р. Рабін.

ЩО ДУМАЮТЬ СОЦІЯЛІСТИ?

(Після Ч. Р. Кера)

— Ціна 10 центів —

WINNIPEG, MAN
Накладом „Робочого Народу”
1911.

Мпх. Василенко і Р. Рабів.

Що думають соціялісти?

(Щісля Ч. Г. Керя)

WINNIPEG
NUROU

WINNIPEG, MAN.

Накладом „Робочого Народя”

1911.

ЧЕРЕШКАМИ „РУСКОЇ ДРУКАРНЇ Я. І. КРЕТА“ В ВІННІПЕГУ.

HX96
K4318

Вступ.

Слово „соціалізм“ — се слово зі зростаючим значінням. Сімдесят літ назад ні с ним словом розуміло ся майже всяке змагання до кращого суспільного ладу і тоді справді так було, що стільки було против соціалізму, скільки було соціалістів. Коли-б нині виеловився хто так само про соціалізм, то ним виказав би хіба свою дурноту або злобу. Як не давно написав проф. Вебстер у Quarterly Journal of Economics „соціалізм, який нині панує одних надіями, других страхом — се соціалізм школи Маркса. Ніхто серйозно не бере на увагу жадного иншого так званого соціалістичного руху, ані ніхто серйозно не бере ся критикувати або лобувати теорії инших шкіл соціалізму“.

Первісних соціалістів вважало ся звичайно за нещкідливих мрійтелів. Однакож, як сказав поет Ловел „мрії, які мріють народи, сновняють ся“. А причина, чому вони сновняють ся, є ся, що мрії народів є прямим наслідком економичних змін в життю народу, змін, які вимагають нового способу думання, коли сеї народ має приєспособити ся до нових відносин, аби вижити.

Задачаю девятнаїцятого столітя по цілім світі, головно в Америці, було знайти нові і паручні способи праці, при помочи яких гукло-б ся сили природи до послуги людям. Усєних, з яким удаю ся се зробити, виравляє всякого в подив, хотия і звисний він к ждому. Людська праця у ріжних галузях продукції є нинідесять раз вдатніша, чим була, коли наставало девятнаїцятє століте.

Однакож люди, що працюють, заледви чи живють достатніше, а притім без міри меньше є забезпечені,

чим були їх предки, що жили сто літ тому назад. Натомість люди, що мають власність, помножили своє майно і збільшили свою силу з тим самим безмежним розгоном, з яким зростає продукція багатств світа.

Тепер робітники прийшли до того, що бачать, що одним виходом для них є з'єднати ся, як класа, в цілі перебрання у свої руки державної власти та перебрання на свою класову власність тих багатств, які виробляють. Інтернаціональний рух робітничої класи у с'їм напрямі називає ся соціалістичним рухом.

Різночасно великі капіталісти та їх інтелігентні наємники бачуть перед собою ще яснійше, чим робітники, неминучу боротьбу. Вони дуже добре виліють, що соціалізм — се не мрія, що се факт, а яким треба числити ся.

І ось маємо боротьбу класе. Можна хотіти, аби її не було, та саме те бажанє не робить жадної різниці. Скорше чи пізнійше треба буде стати по якійсь стороні, або з класою робітничою у боротьбі за соціалізм, або з місцевою класою в боротьбі проти нього. Аби-ж зробити розумний вибір, думаючи люди воліють передовсім розслідити, що се є той соціалізм. І сї мислителі, що стали по соціалістичній стороні, чують потребу вчити ся, аби тим усеїнішійше бути в стійній обороні свої прінципи.

Задачно сї книжочки єдати короткій обрєзець ідей, голошених соціал-демократичною партією. ідей, що є призначі інтернаціональним соціалістичним рухом у всіх краях світа.

І. ЧИМ ПОЯСНЯТИ ЛЮДСЬКІ ПОСТУПКИ?

Це уставою цілої літератури — інтердисциплінарної соціологічної — принципів, звичайно у своїх різних формах як економічних, історичних, філософських, історичних матеріалізмів, матеріалістичних розумінь історії. Це імена — може й звучать тяжко, та сама теорія є дуже проста, така проста, що читач може дивувати ся, чому її треба було аж відкривати, або чому хтось міг був в неї сумнівати ся. Будь що будь ця теорія у помітно розвиненій формі була перший раз втілювана в „Комуністичній Манифесті“ Карла Маркса та Фридриха Енгельса, виданім 1848. р.

Під нею розуміє ся ось що: Люди, щоби жити, — мусять їсти, а щоби жити у кліматі таким, як в північних частих Злучених Держав, або в Канаді, то мусять мати одієс, мешканс і опал. Се відносить ся не лише до наших часів, але й до тисячів літ перед нами. Отже без взгляду на те, чим люди між собою різняться, всі вони є подібні до себе тим, що всі хочуть річних, явкі називаємо конечними до життя. Бо хотьби й вродила ся яка дитина без сего сильного бажання, то певна річ, що така дитина погнубла-б, поки-б достигла ніка, коли могла б видати на сьвіт свої потомки, а кожда дитина одішчус в певній мірі бажання родичів.

Так отже люди хочуть неїх тих конечних річних. Однакж вони не все були встані здобути їх собі в той самий спосіб, а спосіб який вони здобувають їх, витворює всі різниці в сьвіті у їх способі думання майже про кожде діло.

На примір у степіті Ілінойс — шістьдесять або сімдесять літ тому назад спосіб, в який тамешні люди заробляли на житє, був такий, що йшли на державну землю, брали гомстед, який по вложеню дрібки праці ставав їх власністю і зачинали управляти кукурузу. До сего не треба було експенсовної машинерії, там не було й же-

ліщинць: їх робота не була продуктивна в порівнянню з теперішньою, однак, що вони витворили, те вже було їх. Отже звичайно вже так було, що коли хто хотів працювати, то міг жити в достатку і остаточно збити сякий-такий маєток; природно отже треба було думати, що коли нахопився тоді якийсь чоловік, що оставав убогим, то се була його власна вина, бо він або не працював так тяжко, як другі, або марнував те, що заробив.

Ціні правнуків тих самих фермерів у многих випадках працюють на взір своїх пращів, однак, звідносно для них стали ся лекші. Побудовано залізниці, новидумувано машини, які роблять переважну часть роботи, яку колись роблено руками; мільони робітників, що немають куска землі, зайшли у Стейтти і ріжними способами вимінюють свою працю за поживу, яку фермери витворюють. Оттак тепер тим щасливим не коїче треба так тяжко працювати, як працювали їх пращів. Вони вже можуть вирештувати свою землю та жити з праці рентівників; вони вже можуть продати свою фарму а за гроші купити в однім чи другім виді сі зваряди, які безземельні робітник муєть вживати, і так жити з праці безземельних робітників. Все-ж таки зовсім природно з їх сторони є держати ся думок своїх пращів, думок, які колись були згідні з правдою, однак, тепер вже з правдою розійшли ся, а іменно, що коли чоловік не може заробити по достатку, аби жити вигідно, то се тому, що він лінивий і марнотравний і що лиш сям добре веде ся, котрі є виготочні суєніцтву.

Та ривночасно між великими масами народу який не був такій щасливий, аби мати тут ранше своїх пращів, повиростали нові погляди на світ. Сі маси прийшли до переконання, що, помимо їх тяжкої праці, їм не дістають ся єї безмежні маєтки, які вони витворюють; вони пізнають, що се щось не так, як повинно бути, хотий і не знають, що іменно є не так; вони невдоволені і готові до бунту, скороб лишє пізвали причину лиха. Соціалізм може пояснити їм сю причину.

Через увесь протяг історії епоєї, в якій люди здобували поживу, впливав на формоване їх думок. Зразу їм було так тяжко добувати поживу, що не було коли думати про нічо иньше. Часом поживи бувало так мало, що один другого мусів їсти, а то найбільше розвинені племена мусїли-б бути вигнати. В ту пору людоїдство було „правне“, бо воно було в найлучнім інтересї еуснільства.

Постепенно люди привчили ся прикладати до землі свою працю і в сей епоєї з того самого кавалка землі добувати для себе більше поживи, чим коли давнїйше. Тодї показало ся, що то „недобре“ їсти вязнїв, забраних на війні у полон; „доброю“ річю стало заставляти їх до праці на тих, що їх зловили. І від тоді поступ людетва присїїнив ся, би вже новстала кляса люднї, яка мала вже думати не лиш виключно про те, як дістати поживу на слїдуючий день або на слїдуючий рік; вони вже могли слувати свої уми до повнїшого завоювання землі. Сентименталїсти кажуть, що невільництво було страшенно недоброю річю, соціалїст каже, що невільництво було в свої часи доброю річю, але ті часи вже проминули.

Тепер по раз перний в історії свїта сила чоловіка над природою діїшла вже до того степеня, що коли-б по розумному розділити працю веїх люднї на пересїчно двї-три годннї денно, то се не лише, що вистарчило-б для веїх, але ще ї було-б за богато.

Найкоротшай і найчастїйше наводжуваный виклад історичного матеріалїзму є в „Комунїстичнім Манїфестї“ Маркса і Енгельса, виданий по українськи у Львові.

Повнїйший виклад є у книжцї Енгельса п. з. „Розвій соціалїзму від утопїї до науки“ (Socialism, Utopian and Scientific).

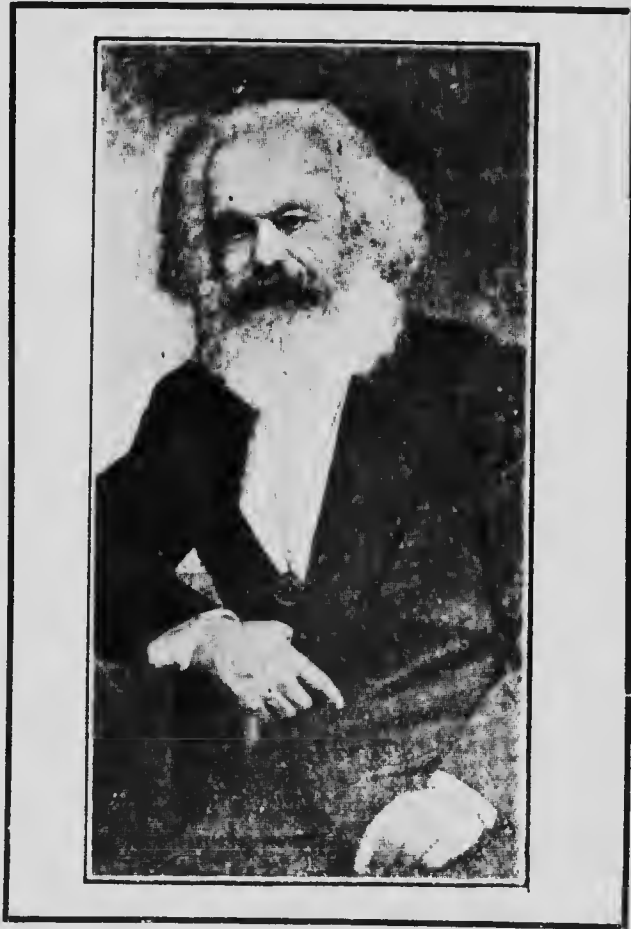
Прїнцип історичного матеріалїзму найлучше передиктований у Розвідцї про матеріалїстичне поппмање історїї (Essays on the Materialistic Conceptions of History) професора Антонїя Лябрїодї.

Віртїсний твір, пня-пнявий як моралї, закони і політичнї інституції є

наслідком економічних відносин, се твір Ахіліс Льюїс п. л. „Економічні підстави суспільности“ (Economic Foundations of Society).

В книжках „Американський Фармер“ (The American Farmer) і „Боротьба клас в Америці“ (Class struggles in America) автор їх, А. М. Саймонс, представляє історію роавою Америки згідно з принципом історичного матеріалізму.

Те саме робить Austin Lewis у своїм „Повстанню американського пролетаря“ (The Rise of the American Proletarian).

КАРЛ МАРКС.

II. Надвижка вартости.

В 1867. році Карл Маркс видав перший том свого „Капіталу“. Маркс був німецький вигнанець в Англії, в краю, в яким під тодішню пору був найбільше розвинений капіталізм в світі. Природно отже англійські вчені виробили також найвище розвинену систему „політичної економії“, яку тоді світ знав. Маркс був вповні ознакочений з їх літературою, він приймав все, що було здорове в їх науці, і лиш довів все з неї до логічних та революційних заключень.

Для економістів питання було, в якій спосіб держава, або властиво як вони думали капіталісти держави, могли би згортати мастки. Вони відкрили, що масток складає ся з „товару“ тобто з пожиточних річей, які можна купувати і продавати і що ті були втворені людською працею. Вони також відкрили, що коли вимінювати, купувати або продавати ті річч, то вартість їх, тобто скількість інших річей, яку за ці річч можна дістати, зависить від скількості праці, вложеної в ті річч.

Маркс прийняв се становище враз з другими тодішними писателями і ілюстрував се в слідуячий спосіб: один ковт. 10 фунтів гербати, 40 фунтів кави, 20 бушлів пшениці, 2 унції золота і пів тона желіза вожде зокрема рівне в вартости 20 ярдам полотна. Сі всі товари є внаслідком різних родів праці, однакоч річ, яка дає можливість порівнати їх з собою се, що на кожду з них пересічно видано ту саму скількість праці і про те їм однакова вартість.

В високо розвиненім капіталізмі один товар, золото, є установлене як міра вартости всіх інших товарів а вартість їх виражена в порівнянню з золотом називає ся їх ціною. Так ціна зависить від скількості праці, вложеної у товар.

Коли отже капіталіст купує який товар, то дає за

него скількисть золота відповідну до праці, вложеної у сєї товар. Та як же він може зробити зиск на таким куповано і продажі? Як може він добути заробок на капіталі?

Отеє і є загадка, яку розв'язав Марке, а ся розв'язка є така, що кожний робітник повинен її розуміти. Поста-расмо ся представити її як найпростійше.

Робітник так само, як капіталіст іде на ринок, аби купувати і продавати. Він мується купувати їду, убранс і мебжанс, якого потребує на удержанс житя сего і своїх дітній. Як можливо, він купить іще деякі иньші товари, яких бажає. Однакож до спродажі він має лише одну річ, а се свою силу до праці.

Ціна, яку він може дістати за сю силу до праці, завиєть від вартости сєї сили, як і взагалі ціна кожного иньшого товару. Коли в яким промислі у якій місцевости є мало робітників, на якийсь час може там піднести ся ціна сили до праці, противно-ж налвизька робітників може на якийсь час знизати її ціну, а всеж таки місце, де ціна рівноважить ся, се переважно її вартість. А вартість називас ся конст удержаня, відповідний до житевої скалі робітників у даній порі та місцевости, включаючи і конст вихованя дітній, які-б доповнювали робітничий ринок, коли він опорожнить ся.

Капіталіст-фабрикант купує сю силу до праці (робочу силу) так само, як купує сирій матеріял, вуголь і т. д. І він має велику причину купувати її, бо вона має знаменшту прикмету. Коли він ужис її в здуці з машинерією продукції, то вона додає більше вартости до матеріялу, до якого її вживас ся, чим вона констувала капіталіста: иньшими словами, продукт рівнас ся ужитому матеріялову і оцалову і оліві і всем иньшим трібницям зужитим при продукції, і зужитю машинерії та будинків і заплаті для робітників — всему тому і ще більше чомусь а те „щось більше” Марке назвав „валвижкою вартости”.

Він представляє се в еї дуючій єності; Робітник робить в бавовняній фабриці дванадцять годин на день і пряде на полотно за той час двадцять фунтів бавовни. Полотно про цасть ся за тридцять шілінгів. Бавовна коштувала двадцять шілінгів. Робітник дістає три шілінги за роботу. Вартість машинерії зменьшає ся через зужитє на чотири шілінги. Отже поветає три шілінги різниці номіж вартостю продукта а ціною матеріалів, які зужие ся в протягу дванадцяти годин. Робітник дістає лише три шілінги платні. Так отже лишає ся надвизка вартості, три шілінги, які ідуть в кишеню капіталіста.

Припустім, що три шілінги після робітничих відношень в Англії в 1867. р. а в Полудневій Каролаїній ній, вистарчають робітникови якраз на прожитє і тому він охочо робить за єю суму. Однакож в шести годинах він вложить стільки вартості у бавовну, що капіталістови вистарчить се, аби заплатити його денну плату, і відтак він робить ще шість годин і витворює надвизку вартості для капіталіста.

В отєєй єності капіталістови приходить зиск. Розуміє ся я не хочу сям сказати, що скаля того зиску є завжди 100%, як в повнєшій примірі. Вона відповідно до відноши змінє ся. В найвнєше розвинєних промислах, де машинерія є найдосконаліїша, як приміром в заводах сталєвого тросту, вона часто буває і внєша. В порозвинєних промислах, де вживає ся простих парядів, вона є богато низна.

І ще треба розуміти, що сєй зиск звичайне не іде лише до якогось одного працюєдця. Противно, дрібний працюєдавець звичайно находить ся на тїм становищу, що всю надвизку вартості заберас в него єдиніи, та ще і намагає ся відібрати у него іє средства продукції а його самого зїхати в ряди пасивних робітників.

Вияєняючи в сєй єності що то є надвизка вартості

ети, ми, соціялісти, не кажемо, що система наємної праці була завжди недобра і що капіталісти, які її цині піддержують, є „погані“. Система наємної праці свого часу була рiшучо поступом в порiвнянню з способами продукції, які панували перед нею. У сїй системі продукція, стала без міри видатнішою, чим коли давнїше була. За один день можна тепер в многих галузях промислу випродувувати десять, сто, а навіть тисяч раз бiльше богатства чим давнїшними простими способами. Однакож треба звернути увагу на дві рiчи:

Перше: капіталіст, який був у початках машинної продукції умом, що руководив цілою продукцією, через зріст корпорацій і тростів звів ся цині на дармоїда-акціонера а руководство переїшло зовсім на наємних робітників.

Друге: всяке улущенє машинерії збiльшує пайку продукції, яка їде капіталістови, підчас коли робітник дістає лише частину бiльше для житєвої вигоди, чим діставав за своєю працєю давнїше. Отже він зачинає бачити і зачинає бунтувати ся а в наслідок сего поветась боротьба кляса, про яку зараз поговоримо.

Конечно потрібна книжка для кожного, хто хоче докладно розуміти теорію надвижки вартости є „Капітал“ Карла Маркса.

Короткий виклад теорії про надвижку вартости можна пайти у двох книжочках Маркса „Наємня праця і капітал“ (Wage, Labor & Capital) і „Вартість, ціна і зиск“ (Value, Price and Profit).

Твір Ернста Унтермана „Марксова наука економії“ (Marxians Economics) і Будіна, „Теоретична система Карла Маркса, [The Theoretical System of Karl Marx] — се також добрі підручники для вичучня теорії надвижки вартости.

III. Боротьба клас.

Вже знаємо, що політичні інституції і моральні ідеї людства є прямим наслідком способу, в який люди добувають собі ередства дожиття, а також способу, в який їх діти та праїди добували собі ередства до життя. Ми вже також знаємо, що робітники нині заробляють на житте, витворюючи для капіталістів надвижку вартости.

Злучім ці дві думки до купи і ось що покаже ся. По одній стороні побачимо класу капіталістів, що живуть в роскошах з праці других. Однакож жаден капіталіст не рабус робітника насьльством. Цілком можливо, що кождий капіталіст, або бодай батько чи праїд кождого капіталіста, сам був колись робітником. З цієї причини ці капіталісти і їх прихвостні вмовляють в себе і вмовляють в меньше свідомих робітників, що мастки є їм природною нагородою за чесність та здібність.

З другої сторони свідомі люди робітники завважують, що дістають за свою працю далеко меньше, чим витворюють. Завважують, що найшовішня машинерія, якої тепер скрізь жививас ся, робить їх працю без міри продуктивнішою, чим вона коли бувала, і рівночасно бачуть, що в заплату за ту працю дістають далеко меньшу пайку продуктів, чим робітники давнійше діставали.

І так маємо боротьбу класе. Соціалісти не витворюють її. Вони лише і вияснюють і виказують, як вона буде розвивати ся. Досе головною збрусою робітників були робітничі союзи (юїї), а боротьба велася за посередництвом страйків і бойкотів. В часах дрібного капіталу юїї робили справді великі здобутки. Працьодавець, що, продаючи свої товари суперничив з нившими працьодавцями, звичайно волів підвищити заробітню плату, чим мав замкати фабрику і відпускати своїх покунців своїм суперникам.

Трости все те змінили. В головних галузях промислу

уже нема еуперників. В безперестанно зростаючим числі промислів трост став ся одиноким працьодавцем. В пору „добрих часів“ тростови не богиго значить заплатити своїм робітникам подостатком, аби могли жити прилично, за те в часи „застою“ трост може знижувати платню після вгодоби і жонї с безельній, аби за себе постояти.

Кожде удлучшене машинерїї час робітникови спромогу витворити більше, чим передше у такїї самїї скількоети часу і так працьодавець може обходити ся з меншим числом робітників. Сї відправленї робітники творять „безробітну армію“. Коли робітники якого тросту застрайкують, то скорешько зорганїзує ся повнї засїб робітників із сеї безробітної армії.

Природно, що в таких обставинах жонї зачинають послугувати ся фізичною силою. Але тут капіталїсти вже готові проти них з більшою силою. Сили правительства в Америці, як і в кождім иньнім цивілізованім краю, с на послужї капіталїстам, коли лише сеї мають боротьбу з робітниками.

Оттак ходом обставин боротьба кляе мусліа перенести ся на час виборів. В сю пору рік в рік голоеуючі мають нагоду заявити, хто має керувати палками поліції та рушницями жовїрів. Через виборї має ся рішити, хто має мати верх в суенїльности, чи ті що живють з плодів праці других, чи ті, що самї працюють.

Отяньмо тепер сили, що стоять по одній і по другій сторонї. Капіталїсти радї-б ввірити вас, що боротьба с поміж робітниками, що працюють руками, а робітниками, що працюють умом. Однакож таке прищунц ас сїдлковитго мильне і с рішучо протївне маркеївським ідеям, які ми тепер розслідуємо.

Ми бачили, що клясовїй рух спрїччяють економїчні відношенї. Крім крадїки і жебрачннї с лише два способи, які ли можна в инїйшїм ладї дістати хлїб та иньнї річи коначнї до життя. Один спосїб — се працювати

руками або умом. Другий спосіб — се бути власителем средств продукції і мати власть над тим богатством, яке другі втворюють. Розуміє ся, є цілком можливо, аби одна людина дєставала средства до життя в оба єї способи. Давнїйше се дучало ся частїйше чим тепер. Незадовго буде воно дучати ся ще рїдше. Гранця помїж тими, що живють з праці, а тими що живють з властительства, зарисовує ся що раз ярбїйше.

Колєсь працюювдєць був робїтником і робив у малєнькій робїтнї wraz з инкними робїтниками, яким платив наємну плату.

Нїзнїйше він став наглядачем і вже не працював своїм і руками, а лише з дня на день поучував робїтників, що мають робити, аби робота була видатнїйна.

Щє нїзнїйше він наймав робїтника, аби сеїї наглядав замїсть него, а сам нїйшов на ринок купувати сирнїї матерїял та продавати продукти.

Остаточнo він випродав свою фабрику тростови і в заплату дїстав блок акції, що приносять дївіденди, або купу бондів, за котрі дїстас процєнта. Тепер він вже навіть не потребує їти близько фабрики; він може жити, де хоче, і пропусекати свої доходи, як хоче. Все купованє і продаванє, все книговодство і пляпованє, всю умову як і ручну роботу роблять наємні робїтники. А дохїд якнї від дїстас і пропусекас без праці, є можливнїї лише через сеїї факт, що єї, що працюють, дїстаноць за свою роботу менше, чим в дїйности заробляють.

І так, коли зберуть ся ряди до остаточнїї боротьби помїж капїталєстами і робїтниками, то по єторонї капїталїєстів стануть лише ті, що живють з властительства, і ті, що дадуть ся одурити, або підкупити, аби голоєували проти інтерєсів клєєса, до якої самї належуть.

По другїї єторонї стануть всі ті, що живють з праці своїх рук і свого ума. Рїкнїця помїж тїлеснoю і умовою працюєю се властиво пережити рїкнїця мїж тїлом і духом. Нєма ручнїї праці, при якїї не треба-б думати. Як би

той, що рови копає, не має розуму, а лише силу, то він не знав би, що з такою роботою і з нею користі-б не було. Так само нема умоної праці без внапруження тілесних сил. Хоть би не знати який був би стрий і бесовієний корпораційний адвокат, то він так не заробить нічого без бо дії такої тілесної праці, як диктованце і перегляданце детальних паперів.

Також дурне є старанне зробити різницю поміж тими, що роблять потрібну, а тими, що роблять непотрібну роботу в капіталістичній системі, і числити за сторонників капіталізму тих, що роблять непотрібну роботу. Потрібна робота є та, що служить для вдоволення чієїсь певної потреби, а в теперішнім капіталістичнім ладі, коли кожний член робітничої класи, муєнть наїти кунци на свою роботу силу, як хоче жити, то довісім дурне рахувати за сторонника капіталізму того, хто заробляє на своє життя тим, що вкладає дорогі каміні у гальстук для пудли, або до ще стовиці чисел у банку.

Тай не всі робітники працюють за наємну плату. Коли желізно-дорожні компанії дістали від правительства міліони акрів урожайної землі, то вони не наїмали робітників, аби ті шили на сї землі та обєївали їх на користь компанії. Компанії замість сего попродали землю фермерам, які думали, що збогатіють через свою працю, і в сєй спосіб в виді процентів та конгтів перевозу продуктів, дістають з кожної фарми без міри більше, чим дістали-б, як би наїмали робітників, аби шми обробляли фарми. І сї фермери роблять більше годни і за меньшу платню чам пересєчаній міньєській робітник. Що більше фермери також готові до бунту.

Маленький крамар в тім самім човні їде. Коли він дурний, то може думати, що він капіталіст, та коли має бо дії дрібку розуму, то переконусє ся, що його „зиск“ сє нічо иньше, як наємна плата і то ще звичайно дуже маленька плата за працю удержування штору та продавання товарів. Так отже його матеріальний інтерес в дій-

спості провалить його до соціальної революції, яка принесе йому лучшу платню і коротші години праці.

Так ми бачимо, що в боротьбі клас, яка щодня стає звичайніша, лише ті можуть децю знехати а підстеркувати теперішнього суспільного ладу, котрі живуть а владствительства, тоб-то менше чим десяти часті людей, під часе коли ті, що живуть а праці, тоб-то севять-десятих людства словами Комуністичного Маніфесту, не мають нічого до втрати крім своїх звіданів а до здобути цілий світ, а се буде коли поможуть повалити капіталістичну класу, а зложити кооперативну суспільність.

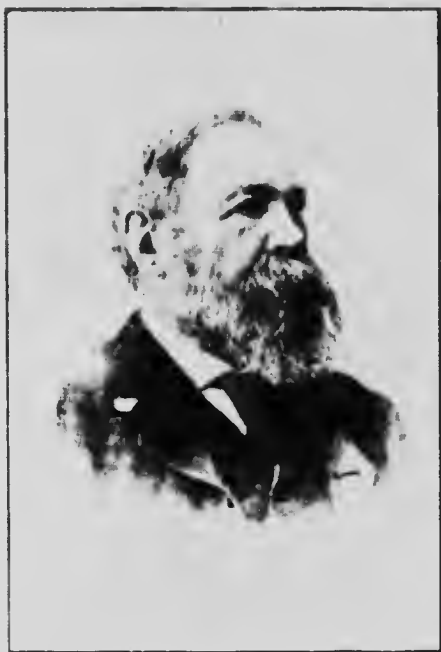
Аби докладніше а розуміти „Боротьбу клас“ втраті крім першого вже „Комуністичного Маніфесту“ прочитати ще слідуєчі книжочки

„Science and Socialism“ написані Robert Rives la Monte.

„The Evolution of the Class struggle“ написані W. H. Noyes.

„Socialism made easy“ написані James Connolly.

„Principles of Scientific Socialism“ написані Rev. Charles H. Vail.

Фрідріх Енгельс

До розділу четвертого.

Всі прогнози про те, як колись буде, треба брати дуже обережно. Бедям був писателем з незвичайно буїною уявою, але серйозістом він не був нічим своїми творами, він навіть не знав нічого про соціалізм. В теперішню пору маємо лише пару книжок написаних старосвіцькими і ще славні безумівної якості, які в деяких деталях дотримуватись на штани, як то буде улагоджено в соціалістичній суспільності. Сі книжки се:

„Соціална революція“ — К. Каутського (видано по українськи).

„Женщина“ — Августа Бебеля.

„Коллективизм та промислова еволюція“ [Collectivism and Industrial Evolution — Емілі Вандервельде.

Варто також прочитати менший твір п. з. „Modern Socialism“ Чарльса Вейла.

„When Things were doing“ С. А. Стіра — се хорший образец ладу, який колись може шастати.

IV. Соціалістична суспільність.

Боротьба класе поміж робітниками і власителями може мати лише один кінець. Кінець сій може бути дуже близько, або дуже далеко, але скорше чи пізніше велика маса працюючого народу побачить, що інтерес кожного з них се інтерес цілої класи. Вони побачуть, що се дурнота з їх сторони удержувати класу перобів-власителів. Вони задумат ся дивновидени канігалістичного ладу, в яким тепер живемо, а заведуть соціалістичний лад.

Нід сям ми розуміємо такий лад, в яким рішн конечні для життя людства будуть продукувати ся не на користь частини народу а на користь всіх людин і в яким ніхто, хто є адібний до праці, не буде мати привілею жити з праці других. Нід сям ми розуміємо такий лад, в яким не буде класи пануючої, щоби на неї робітники робили, а патомість всі будуть робити і всі будуть панувати — рівність людин буде не пустою фразою, а дійсностю.

А коли говоримо про рівність, то се ще не значить, що всі гроші і всі маєтки мають бути розділені на рішн. Житен соціаліст сего ніколи не проповідє. Се лише одна з тих безладних брехень, які видумують наші противники, аби настрашити робітників, що має § 98 у ца шинці або хату за \$1200 а \$900 моргожку на неї.

Ні, ми не потребуємо аї грошин, ані домів ані тих автомобілів, що канігалісти їх мають. Ми хочемо лише відібрати землю і машинерію а працею своєю вже самі витворимо собі все те, чого будемо потребувати, отакє і їду і доми і автомобілі.

Рівнож се не є в соціалістичній програмі, або за великої рід праці була якраз о такава нагорода. Коли соціалістична партія прийде до власти, то застане менше-більше такий лад: Фабрики будуть у русі. Робітники будуть діставати наємцу платню, одні дуже добру, другі дуже маленьку. Многі будуть зовсім без роботи. Богато дітні замість бути в школі, будуть робити у фабриках.

Велика часть зарібку тих, що працюють, буде йти на дармоїдів. Ми не знаємо і взагалі ніхто не може знати який раз буде тоді перший крок соціалістичної адміністрації, однакож якби соціалістична партія прийшла до власти в відносинах, вкриті описаних, то можна цілком певно децю передказати, як тоді вона зробить.

Отже передовеїм ємнить плачене ренту, проценту та дивіденд капіталістам.

Забере дітний з фабрик і дасть їх до школи і в як найкоротнім часі бодай подвоїть число учителів.

Меньше фаховим робітникам зараз дасть подостатком житевих вигід в заміну за їх працю, аби могли жити як люди.

Скоротить зараз години праці на не більше чим 8 годин на день і в сей спосіб не лише дасть веїм роботу але й в додатку почне витворювати більший засіб річний конечних до життя та вигоди.

Без взгляду на те, чи скасує „гроші“, чи задержить, буде давати робітникам продукти їх праці у їх дійсній вартости, оставляючи лише маленьку частину на заплату за публичну обслугу, яка кождому буде за дармо.

І коли вже соціалістична власть потреває трохи, то заплату за ріжні роди праці сама про себе вирівнає ся. Як буде тяжко наїти людей до замітання улиць, а легко буде наїти шкарів, то тоді лише треба буде піднести платню для замітачів і скоротити їх години праці таї буде вже їх подостатком.

Що соціалістична адміністрація не буде завідувати веїми промислами із якогось центра — се розуміє ся само собою. Соціалісти завейдги і веюди лишавють завідательство у руках місцевих груп, що можуть справу самоетійно повести.

Також не відберемо в артиста його пензля, а в фармера його фарми. Ми вважаємо, що наряди які є так скомпліковані, що треба вживати їх спільно, повинні бути спільною власностию, однакож коли робітник воліє пра-

цювати своїми власними начиннями, то ніхто в світі не може йому сего заборонити. Коли машинерія на стільки удлучить ся, що спільними силами можна буде більше зробити, чим поодинцю, то тоді ті, що побачуть, що їм їх самотійна праця не оплачує ся, самі пристануть до гурту.

Остаточно соціалісти не хочуть правительства, яке-б міняло ся в поступки людини. Соціалісти переконані, що як кожда людина матиме однакову нагоду заробити на житє, то тоді не буде покуси ні до крадіжки ні до шахрайства. Як би їм прийшло ся зразу держати пару літ кількох плісменів, то їх ділом буде лише опікувати ся тими, що їх житє капіталізм вже знищив. Коли не буде зиску в виробі і продажі алькоголічних напоїв, коли шахрайство не буде дорогою до суспільного становища, коли кожда жєнщина буде могла певно заробити на своє удержанє, не потребуючи продавати свого тіла, — то тоді всі питання про мораль можна буде лишити для одиниць, підчас коли суспільство буде нильнувати продукції тих річей, що їх люди потребують до житя.

Соціалісти не хочуть ограничувати свободи личности. Противно вони є переконані, що тепер лише депеде є пара одиниць, що мають сяку-таку волю. І тому соціалісти хочуть, аби свобода личности стала дійсною річю для всіх.

Соціалістичної Утоїї нема. Іншими словами нема взору будучого ладу на який би всі соціалісти могли згодити ся. Всі, що що-то розуміють про інтернаціональній соціалізм, знають, що ідеї і порядки не є вічні ані не падають з неба; знають, що вони не складають ся так, як деякі одиниці хотіли-б, аби вони зложили ся. Нові ідеї і нові порядки є наслідком промислових і економічних змін, а що ми не можемо сказати наперед, які промислові та економічні зміни настануть в кількох найблизших літах, так не можемо й сказати як робітники, побідивши капіталістів, прищорвлять свої понятя і вирівняють відношеня.

У. Соціал-демократична партія.

Тепер переглянемо коротенько заключення до яких ми дійшли.

Перше, ми побачили, що людські думки і порядки — се конечний вислідок відносин, в яких люди здобувають собі хліб.

Друге, ми побачили, що робітнича класа заробляє ніші на свій хліб, витворюючи надвижку вартости для маючої класи, а ся жне і роскошує з праці робітників.

Третє, ми побачили, що такий лад витворив боротьбу класе поміж тими, що жнуть з праці а тими, що жнуть з владствительства.

Четверте, ми побачили, що ся боротьба класе муєть остаточо скінчити ся унаком капіталістичного ладу і заснованем ладу соціалістичного.

Тепер приступимо до того, в якій спосіб маємо дійти до соціалістичного ладу, через реформи, чи через революцію.

Передовеім, що значуть єї слова, реформа і революція? Іх дуже часто мильно толкують.

Реформи не є завжди мирні, реформи часто сполучені з проливом крови. Чимало голов розбито у чартистських розрухах в Англії, поки зї сено закони кукурузи (corn laws) і зроблено перші кроки до заведеня фабричного законо сьства. Натомість революції часом бувають мирні, як приміром коли англійський король Джейме II, втік до Франції в 1688 р. і лишив англійських капіталістів в цілковитім посїданю державної власти, яку вони після сего удержують аж до наших днів.

Різниця між реформою а революцією є ся: Реформа — се така зміна законів, або зміна способу приміювання законів, яку робить та сама класа, що доси має власть у своїх руках. Натомість революція се зміна законів, або

їх приміювання, коли її зробить пошевелена класа, по-валюючи класу, що доси панувала і взявши в свої руки державну власть.

Соціал-демократія є не за реформою, а за революцією, бо старася відібрати державну власть від капіталістів, які тепер робітників гноблять, і віддати її робітникам.

І се є становище не лише канадійської соціал-демократичної партії, але й американської і австрійської, і всього інтернаціонального соціалістичного руху, репрезентованого великою і могутною соціал-демократичною партією в кождім краю цивілізованого світа.

Що є способів повалення капіталістичної класи, то одніюке питанє, над яким треба-б подумати є, які средства є найефективніші для сеї ціли.

Коли-б се найлегше було досягнути через старанє зробити за раз „лише одну річ” і старати ся о голоси народу, не стараючи-сь поучувати його рівночасно про боротьбу клас, то ми були-б за сею методою. Однакож історія навчила нас, що такий спосіб рідко завсїгда веде до невдачі. На те є тисячі примірів і тисячі подібних невдач дучасть ся на наших очах.

Коли-б патомість робітничя класа найлегше могла здобути власть, беручи за оружїє, як колись зробила се капіталістична класа, коли відбрала власть від шляхти, то й за сїм ми були би з цілою душею. Однакож, на жаль машинерія розвинула ся не лише в ділях продукції, але й в ділях війни, і капіталістична класа має ший в своїм посїданю і машинові гармати (кулемети), які в кількох годинах могли-б вибити всі революційні сили в першій-лінійшій з наших міст.

В сїм краю є дуже простий спосіб дістати робітникам в свої руки сї машинові гармати, як і в загалї всю машинерію правительства. Сїм спосіб є голосованє за партією робітничої класи, то є за соціалістичною партією. Вибіраймо соціалістичних послів, а будемо мати зако-

ли в інтересі робітників. Вибераймо соціалістичних суддів і судді будуть помагати робітникам проти капіталістів. Вибераймо соціалістичних мейорів, губернаторів і президентів а поліція і військо стане на послугу нової правлячої класи, класи робітничої, підчас коли капіталістична класа перестане існувати як класа і піде до роботи, аби мала за що їсти.

Кажучи се, ми не думаємо, що вибір якого одного урядника або сотки соціалістичних урядників зараз принесе волю і щастє робітничій класі. Як довго капіталісти будуть мати рівнаючу власть у якій небудь галузі правління, так довго будуть вони уживати всіх способів, аби перешкодити всім заходам поліпшити долю робітничої класи.

Однакож соціалдемократична партія через таку перепону ще не занехає боротьби о державну власть, ані не думає зложити зброї, яку має і якої може ужити у класовій боротьбі. Соціалдемократична партія є в щирій приязни з юніями і буде вказати всіх сил, аби помагати юніям так само, як капіталістичне правительство всіми силами старає ся їх знищити. Соціалдемократична партія є за зборною праці дітнів. Соціалдемократична партія є за коротним днем праці і за більшою платнею, за пенсією на старість і за асекурацією проти слабости і випадку, за публичною власністю залізниць і стріткар, за ініціативою і референдум і за правом скидати урядників, коли вони провинять ся. Соціалдемократична партія є за тим, аби жінки мали право голосувати і бути вибраними, як і муццини. Соціалдемократична партія є за кожною можливою полєкцією для робітничої класи.

Однакож ті люди, що старають ся добити ся того всього через соціалдемократичну партію, розуміють, що хотьби капіталісти й приетали на всі новіші реформи, те все таки робітнича класа буде оставати поневолена і проте вони без перестанку старають ся скріпити сю партію так, аби вона остаточно була в стані на віки усуну-

ти капіталістичну клясу від власти та завести соціалістичний лад.

Аби бути правдивим соціалістом, на те треба трохи більше, чим голосувати на соціалістичних кандидатів. Треба ще належати до партійної організації, платити місячні вкладки, приходити стадо на мітинги і всіми можливими способами скріпляти організацію.

Чому-ж то так? Так ліберали і консерватисти, республіканці і демократи так не роблять.

О ні. Бо тими старими партіями заряджують політичні махери, які дістають розкази від капіталістів, що їх оплачують. Як робітники хочуть бути своїми панами, то й мусять самі оплачувати конти своєї політичної організації і за отте с установлені місячні вкладки.

Часті мітинги с потрібні на те, аби самі члени партії заряджували справами партії а не якась инька „провідників.“

Крім сего, коли робітники мають знати, як колісь попровадити державу, го мусять підучувати ся сего провадячи тенер партійну організацію. Соціалдемократична організація має розрости ся у будучу державну організацію і проте кождий робітник повинен доложити всіх старонь, аби ся організація була як найбільше спосібна до дійсної праці.

Та і голосувати на соціалістичних кандидатів і бути членом соціалдемократичної партії таки ще не зовсім вистарчас. Мітійони голосів відданих на соціалістичних кандидатів, хотьби й дали власть соціалдемократичній партії, то таки можуть не думити вдержати її на користь народа, коли голосуючі не будуть гаразд розуміти соціалізму.

Соціалізм — се ціла наука про суспільні справи. Аби поглубити яку небудь науку, треба вчити ся. Так і не легко се штука порозуміти докладно всю соціалістичну науку. Се с з гої приумуд, що капіталістичний лад с незвичайно заплутаний і кождий соціаліст мусять добре порозуміти всі тайни того ладу, поки зможе дати на кож-

ду з них належить відповідь. Одним словом ані одним рішенням не поладать ся всіх проблемів суспільного ладу. Все те вимагає багато думаня і науки. Однакж та наука не є на даремно. Раз порозумівши дійсні принципи соціалізму, зачинаеш відразу бачити ясно все те, що перше було тобі темне і непонятне. І доперва тоді можеш прийти до твердого заключеня, що твої власні інтереси є тісно звязані з інтересами цілої робітничої класи. Лише тоді станеш соціалістом, на якого можна зовсім звірити ся.

Таким твердим, виправленим соціалістом можливо стати лише через нильне читанє соціалістичних книжок і газет. Соціалістична література в теперішніх часах є незвичайно широка і богата і хто цікавиться ся соціалізмом, може нині вдоволяючо познакомити ся з соціалістичною наукою, хотьби навіть не знав жадних иньших мов крім української. Треба лише хотіти вчити ся.

Колн читач бажає допомогти соціалістичній партії в її роботі, то повинен передовсім постарати ся заряз вступити до її найближшого відділу. Колн незнає, де є той відділ і як його найти, а не має приятелів соціалістів, то пехай напише по інформації до редакції котрої небудь з соціалістичних часописів.

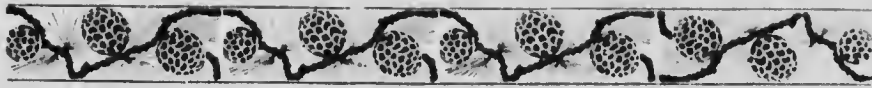
Так само через редакції можна дістати всі можливі соціалістичні книжки, з яких можна пізнати соціалістичну науку.

Хтож хоче допомогти, аби соціалістичні книжки і газети більше розходили ся і тим, аби соціалістична наука більше ширила ся, повинен здобувати як найбільше передплатників для соціалістичних часописів і повинен зайти ся ширшем соціалістичних книжок.

Соціалістичні книжки в українській мові зачала в Канаді видавати Видавничя Спілка 'Робочого Народу'. Огея видавничя праця поступає досить гарно, але вона вимагає великих фондів. Оже люди, що їм залежить на тім, аби освободити робітничу класу з її економічної неволі, від уст собі відривають, аби лише як найбільше книжок вишло про соціалізм в українській мові. Добровільними жертвами і шейрами причиняють ся до збільш чия фондів Спілки, тисячі доларів зложили вже на сю ціль і пара тисяч соціалістичних книжочок в короткім часі вже розійшло ся поміж українськими предстарами в Канаді та Злучених Державах.

Робота робить ся, але се лише початки. Станьте, Читачі, нам до помочі, і з Вашою помічю подвоїмо свою працю сего року, і знов подвоїмо її на сїмнадцятий рік. Злученими силами перевернемо векорі капіталістичний лад, запровадимо рай на землі.

Чи стаєте разом з нами?

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ
українську соціал-демократичну часопись

РОВОЧИЙ НАРОД.

Виходить в Вінніпегу, Ман. ТРИ РАЗИ НА
МІСЯЦЬ, кожного першого, одинадцятого і двай-
цять першого. — Передплата виносить на рік \$1.50
з Європи К 8.00. — Передплату треба завжди скла-
дати з гори. За дармо газети нікому не вільно по-
сплати. Гроші посилайте через поштовий або екс-
пресовий моней-ордер, або в режістрованім листі.
Почтових стемпнів союзу Канади не приймає ся. —
Кожний, хто лише интересує ся соціалістичним ру-
хом, муєнь читати „Робочий Народ“.

Адресуйте завжди

ROBOTCZYJ NAROD

P. O. Box 3542, Stn. B.

WINNIPEG,

MAN.

ЧИТАЙТЕ І ШИРІТЬ СОЦІЯЛІСТИЧНІ ЧАСОПИСІ!

- ¶ ХТО хоче знати, що дієся в старім краю,
- ¶ ХТО хоче знати, як наші брати в старім краю борються за кращу долю,
- ¶ ХТО хоче мати ширший погляд на соціалістичний рух взагалі,
- ¶ ХТО хоче допомогти соціал-демократичному видавничому рухови.
- ¶ НЕХАЙ заперенумерує слідуєчі старокраєві часописі

„Земля і Воля“

часопис для робочого люду, орган української соціал-демократичної партії в Галичині. Виходить у Львові раз на тиждень і коштує 2 долари на рік, на піврік 1 долар. Оказові числа виплаєся бесплатно.

Адрес редакції та адміністрації

„ЗЕМЛЯ І ВОЛЯ“

Львів, вул. Собєского, ч. 3.

Austria.

„Борба“

у крайнеській соціал-демократичній робітничій органі, виходить у Чернівцях (Буковина) два рази на місяць. з додатком

„Слово Правди“

Передплата виносить річно 2 долари. Адреса.
., БОРБА .,
Чернівці (Буковина) вул. Мораря ч. 20. Austria.

„Наш Голос“

у крайнеській соціал-демократичній місячник. виходить книжками у Львові при співучасті товаришів із роснійської та австрійської України. Річна передплата 2 долари. Адреса редакції:

., НАШ ГОЛОС ..

Львів. вул. Собського, ч. 3. Austria.

Накладом „Робочого Народу“

виішли цієї прегарні, тапі і цікаві книжко-
чки для робітників:

Віктор Туша:

ЯК ПОВСТАВ СВІТ?

Переклав Мир. Стецишин.

З численними ілюстраціями

Ціна 15 центів.

Павло Крат:

КРОВ ЗА КРОВ.

Оповіданє зжитя у Київщині

Ціна 5 центів.

Мирослав Стецишин:

СМЕРТЬ за 8-годинний день праці.

Оповіданє про п'ятьох чикагоських
мучеників за робітничу справу, повіше-
них 11 новембра 1887 р.

Ціна 5 центів.

Павло Крат-Терпенко

СІЧИНСЬКИЙ В НЕВОЛІ.

Поєма. Друге виданє з портретом Мир.
Січинського та ілюстрацією Діброви.

Ціна 5 центів.

Мих. Василенко і Р. Рабів:

ЩО ДУМАЮТЬ СОЦІЯЛІСТИ?

(Після Ч. Г. Керя)

Ціна 10 центів.

Едвард Белямі:

ПРИЧТА ПРО ВОДУ.

Переклав з англ. мови Іван Сявків.

Ціна 5 центів.

В ДНЯХ ВОРОТЬВИ

яку працюючий люд веде за свої права, вхвилинах тріумфу над своїми ворогами, не забувайте на приднуванє нових передплатників для робітничої соціалістичної часописи! Перечитаних чисел соціалістичних часописів не відкидайте, а передавайте їх сусідови, які не знає що соціалістичної часописи. Безисключенним перечитайте самі соціалістичну часопись та поясїть нашу науку. Не жалуйте кілька центів на марку, щоби поштою післати пару чисел своїм своякам або знайомим. Нехай добра новина іде в світ широкій, з рук до рук, з міста до міста, з села до села! Завдяки клерикальним впливам багато є ще темноти серед міського і сільського люду. Нищїть сю темноту без милосердя! Запалюйте всюди свїтло свїдомости та всюди нищїть духа бунту проти кривди люду, проти визиску, проти гнобленя, проти суспільного понижєня має робочого люду! Не забувайте ніколи, що найуспїшнїйшим оружем у боротьбі з вашими ворогами, оружем, що ніколи не заводить, є богата соціалістична преса!

ЧИТАЙТЕ І ШИРІТЬ СОЦІАЛІСТИЧНІ
ЧАСОПИСІ ТА КНИЖКИ

РУСКА КНИГАРНЯ в Вінніпегу

850 MAIN ST. WINNIPEG, MAN.

Руска Книгарня видали доси много книжок, з котрих поручає особливо єї:

Слово правди, написане єввященником Петроном15
Про чуда єввятих Дамвзія і Панкратія, або памятки з староканєних відпустів10
Правовірний Католик10
Христос охотно приймає грішника10
Без Бога на єввіті25
Важніиі права Канади, або наші Канадійскі параграфы35
Підстава Християнської віри25
Вірність наєтпрєка Ієусє Хрєста05
Оборона віри, або поясєнє чому і як мємє вірити в Бога25
Фармазонн або як то 30 господарів занєсєли єя чортовн25
Оповідня для дітєй. Гарна книжочка з образками видана в Канаді30
Казки зє Жєдєв10
Рицар і Смерть05
Домашній Писєр, або взори русєких і англійєских листєв на всєкє случєй. Цєна зєн.35
Пєсєні про Канаду і Авєстрию40
Нові Пєсєні25
Робітничє пєсєні, про долю канадійєских робітничєв25

Пишєть по нашє катальог на виразну адресу:

RUSKA KNYHARNIA

850 MAIN ST. WINNIPEG, MAN.

В РУСКІЙ КНИГАРНІ ДІСТАНЕТЕ ВСІ НАШІ КНИЖКИ.

ЧИТАЛНЯМ І АГЕНТАМ ДАЄМО ВЕЛИКІЙ ПРОЦЕНТ.

